

De leefomgeving van de huismus

Liset Karman

FOTOS: STICHTING WITTE MUS

Sinds december 2014 aangemeld als lid van Vogelwerkgroep Amsterdam en al bijna meteen een bijdrage in De Gierzwaluw willen zetten. Tekenend voor mij, maar het is, gezien het onderwerp, ook hard nodig.

Ik ben voorzitter van Huismusbescherming Nederland, Stichting Witte Mus, en heb sinds 1997 ervaring met het opbouwen van habitat dat voor Huismussen gunstig is. Een van de doelen van onze Huismusbeschermende stichting is het, de opgedane kennis over Huismussen zo veel mogelijk te verspreiden. Onder anderen onder mensen die zich inzetten voor bescherming van stadsvogels.

Stadsvogelbeschermers, stadsecologen en ecologische adviesbureaus vragen ons al een aantal jaar om duidelijke informatie over habitat van Huismussen.

In dat kader heeft Huismusbescherming NL in 2013 onderstaand stuk opgesteld en wil ik dat anno 2015 graag via De Gierzwaluw verspreiden.

Het habitat van een populatie huismussen is, voor zover nu bekend, opgebouwd uit in ieder geval 10 elementen. Brits zender-onderzoek heeft voor de Huismus aangetoond dat alles zich binnen een radius van 50 meter rond het nest moet bevinden voor een succesvol broedseizoen. Het was

echter al voor 1972 bekend dat, voor de Huismus, 100 meter of nog minder de meest succesvolle "actieradius" in het broedseizoen is. Het Britse onderzoek toont aan dat, voor mitigerende maatregelen, de radius waarbinnen alle habitatelementen terug gevonden moeten kunnen worden, in broedseizoenen dus zelfs slechts 50 meter is.

Niet alle habitatelementen zijn VASTE verblijfplaatsen zoals de Soortenstandaard van de Huismus dat omschrijft; de meeste habitatelementen kunnen gedurende het jaar wisselen van object of beplanting. Er zijn twee habitatelementen die wel vaste verblijfplaatsen zijn en dus altijd op dezelfde plaats door de huismussen hergebruikt worden. Dat zijn de nesten en de (winter)slaapplaatsen.

Een voor huismussen gunstig habitat bevat de volgende elementen, op volgorde gezet naar prioriteit voor de populatie.

Plantaardig voedsel

Een populatie huismussen komt in eerste instantie af op voedsel in de vorm van zaden.

Tegenwoordig zijn het meestal enkele inwoners die een voerplaats voor vogels inrichten, en die daarmee huismussen de kans geven terug te komen naar gebieden die door mussen verlaten waren.

Daarnaast wordt in de directe omgeving ook gegeten van zaden van grassen, onkruiden en andere beplanting, van jong groen, van bloemknoppen, van bladgroen, van fruit en van vruchten.

Nestgelegenheid met hoog groen in de nabijheid

Is er voldoende voedsel in de vorm van zaden, dan wordt nestgelegenheid belangrijk. Deze nestgelegenheid kan worden gevonden in of aan gebouwen, maar zeker ook in groen dat zich tegen gebouwen aan bevindt. Met name Klimop (Hedera) en Vuurdoorn zijn daarvoor door de Huismus geliefde planten.

Voor de overleving van de jongen worden locaties geprefereerd waar, binnen enkele meters van het nest, hoog en gesloten groen aanwezig is. Meestal groenblijvende struiken en klimplanten (Taxus, Liguster, Laurier, Vuurdoorn, Klimop, diverse coniferen, bamboe, Hulst e.d.). De jongen vliegen daar naartoe wanneer ze voor het eerst het nest verlaten, en de ouders gebruiken het als uitkijk alvorens met voedsel het nest in te gaan.

In een habitat waar huismussen in de zomermaanden in opvallend grote getalen aanwezig zijn, zoals bijvoorbeeld in Artis, kunnen nesten op de meest onverwachte plaatsen worden aangetroffen.

Voedsel in de vorm van insecten en larven

Het gaat hier om plaatsen waar kleine zachte insecten en larven, zonder harde chitine-schilden aangetroffen worden. Dit type voedsel is vooral van belang voor de jongen.

Het wordt gevonden bij stilstaand water van grachten, vijvers, sloten en verlaten emmers, in dood

hout dat met rust gelaten wordt, rond mest en hondenpoep, in composthopen, op wieren die zich op dijkversterking hebben vast gezet, in takkenhagen en meer van dergelijke plaatsen. Soms zijn er planten die dergelijke insecten in het bijzonder aantrekken, zoals rozen, klimop, hop en coniferen.

Is dit niet binnen een straal van 50m rond het nest aanwezig, dan hebben de ouders het moeilijk en kan een aantal van de jongen verhongeren of blijven ze zwak na het uitvliegen. Een teken van ondervoeding bij jonge huismussen is soms een witte kleur in de veren. Deze vorm van witte veren verdwijnt na de eerste rui.

Gezamenlijke slaapplekken

Gezamenlijke slaapplekken zijn te vinden op de onderste rijen pannen van daken en in groenblijvende hoge, dichte planten ("Winter"-slaapplekken). In de zomermaanden wordt ook bladverliezend, maar dicht, hoogopgaand groen als slaapplek gebruikt. De jaarlijkse aanwas van jonge huismussen neemt, als gezamenlijke slaapplek, het eerste het beste veilige hoge groen. Deze aanwas kan met gemak in juli-augustus een verdubbeling van de populatie-grootte betreffen, die echter voor het nieuwe broedseizoen al grotendeels verloren zal zijn gegaan. Door onervarenheid maken de juveniele huismussen bij het zoeken naar slaapplekken nog geen onderscheid tussen bladverliezend en bladhoudend groen. Zodra de herfst nadert en deze slaapplekken hun dekking verliezen trekken de juveniele huismussen in, bij de jaarrond vaste slaapplekken die zich in groenblijvende hoge planten of dakranden bevinden. Deze laatste worden "winterslaapplekken" genoemd maar worden in feite het jaar rond gebruikt als gezamenlijke slaapplek. De zogenaamde winterslaapplekken zijn dus het jaar rond VASTE verblijfplaatsen.

In de nesten wordt ook geslapen, maar alleen door de broedende vrouwtjes, en de jongen die nog niet uitgevlogen zijn. Niet door gemengde groepen huismussen. Na het broedseizoen kunnen wel de laatste jongen van dat nest er gaan overnachten, totdat het broedseizoen weer in voorbereiding is.

Schuilplaatsen overdag nabij nesten, voedselbron en baden

Bij vaste voedselbronnen, drink- en badplaatsen zal vaak een dikke, dichte, ongeveer 1,5 m hoge groenblijvende struik aanwezig te zijn waar de hele groep huismussen zich bij nood direct in kan verstoppen. Soms veel hoger dan 1,5 meter. Soms ook minder.

Afhankelijk van het aantal predatoren dat de populatie Huismussen al ontdekt heeft, zal dit een zwaardere dekking of juist een lichtere dekking zijn, of kan de afstand tot de dekking groter zijn. Al deze schuilplaatsen zijn noodzakelijk vanwege de vele predatoren en andere "vijanden" waar huismussen mee te maken hebben.

Drinkwater

's Morgens is drinken een van de eerste dingen die een huismus doet wanneer deze van de slaappleaats af is gekomen. Vaak worden hiervoor vogelbadjes gebruikt, maar ook dakgoten waar water in blijft staan, visvijvers, slootkanten, regentondeksels, regenwaterplassen en meer van dergelijke plekken, worden benut.

Hoe betrouwbaarder de aanwezigheid van water is, en hoe schoner het drinkwater zelf is, des te eerder zullen huismussen er gebruik van maken.

Steentjes/grit

Huismussen hebben steentjes in de maag nodig om zaden te vermalen en om er de noodzakelijke kleine hoeveelheden zouten en kalk uit op te nemen.

Deze steentjes en grit worden meest gevonden op trottoirs, wegen, parkeerplaatsen, tuinterrassen en dergelijke. Bij gebrek aan dit soort plaatsen wordt door huismussen ook in voegwerk van muren gepeuterd om er de noodzakelijke elementen uit te halen. Vooral oud, losgeraakt, voegwerk leent zich daarvoor.

Zonnebad

Een zonnebad warmt het verenkleed op en maakt daarmee de parasieten actief. Op die manier zijn parasieten voor de Huismus makkelijker uit te wassen dan wanneer deze dicht op de huid onder de veren verborgen zitten.

Het zonnebad wordt ook gebruikt om zo snel mogelijk het verenkleed weer droog te hebben, dus na een waterbad.

Voor zonnebaden worden vaak hoge struiken of daken op het zuiden gebruikt. Dit is meestal wel vanzelf ergens in de directe omgeving te vinden, maar het kan in het belang van de Huismus geen kwaad er bewust aandacht aan te besteden.

Stofbad

Stofbaden zijn noodzakelijk voor huismussen om parasieten kwijt te kunnen raken, maar ook om zo snel mogelijk de veren weer droog te hebben.

Stofbaden worden aangetroffen op plaatsen waar droge fijne grond is. Dat kunnen plantenborders zijn, zandpaden of onverharde wegen, zandbakken in tuinen of op speelreintjes, en dergelijke.

Waterbad of sneeuwbad

Huismussen slapen gezamenlijk en dicht op elkaar, schuilen bij gevaar eveneens allemaal dicht opeen in dezelfde struik en gebruiken het jaar rond hetzelfde nest.

Dat biedt parasieten veel kansen zich door de populatie te verspreiden tenzij de huismussen de kans krijgen zich goed schoon te houden. Dat doen ze onder anderen door waterbaden te nemen. Meestal met meerdere mussen tegelijk.

Een waterbad gaat vaak vooraf aan een stofbad. Waterbaden zijn in principe op dezelfde locaties te vinden als drinkplaatsen, behalve dat een waterbad wijd genoeg en diep genoeg moet zijn om minimaal 1 huismus ruim plaats te bieden om te baden, en een tweede op de kant toe te laten die op de beurt wacht. De veren van Huismussen worden daarbij door en door nat. De mussen lopen hierdoor extra gevaar voor predatie. Daarom worden waterbaden geprefereerd waar zich dichte struiken bevinden.

Is alle water bevroren dan zullen Huismussen gebruik maken van aanwezige losse sneeuw om een sneeuwbad te nemen.

